ASOS JOURNAL

The Journal of Academic Social Science

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 8, Sayı: 101, Şubat 2020, s. 372-382

ISSN: 2148-2489 Doi Number: <http://dx.doi.org/10.29228/ASOS.39940>

Yayın Geliş Tarihi / Article Arrival Date
28.11.2019

Yayınlanma Tarihi / The Publication Date
29.02.2020

Arş. Gör. Dr. Didar Ezgi ÖZDAĞ

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Seramik Bölümü
deozdag@gmail.com

FEMİNİST SANATÇILAR VE YAPITLARINDAKİ GÖSTERGELER

Öz

Bu çalışmada; feminist sanatçılar, onları etkileyen etkenler ve yapıtlardaki göstergelerin incelenmesi amaçlanmıştır. Feminist sanat kavramı 1960'lı yıllarda toplumun kadına dayattığı rollere bir başkaldırı olarak ortaya çıkmıştır. Bir başka ifade ile feminizm; kadına yönelik tüm hakların sağlanması için mücadele edilen bir yaklaşımdır. Göstergebilim ise; başlangıçta dilbilimsel hareketle ortaya çıkmış, zamanla bağımsız bir alan olmuştur. Günümüzde göstergebilim, hayatın içinde yer alan bir olgu haline gelmiştir. Özellikle birçok farklı sanat disiplininde karşımıza çıkan göstergeler, sanatçılar tarafından gizli bir dil olarak kullanılmaktadır. Bu doğrultuda araştırma, Sarah Lucas, Wilma Cruise, Kiki Smith, Simone Leigh, Leslie Jay Bosch ve feminist sanatın yaratıcılarından Judy Chicago gibi temsili sanatçıların yapıtları üzerinden ele alınmıştır.

Anahtar kelimeler: Toplumsal cinsiyet, feminizm, nesne, gösterge, plastik sanatlar

FEMINIST ARTISTS AND INDICATORS IN THEIR WORKS

Abstract

In this study, feminist artists, the factors affecting them, and the indicators in the works are aimed to be examined. The concept of feminist art emerged as a revolt in the roles that society imposed on women in the 1960s. In other words, feminism; It is an approach that is struggled to ensure all rights for women. Semiotics initially emerged with the linguistic movement and became an independent field over time. Today, semiotics has become a phenomenon that takes place in life. The indicators, especially in many different art disciplines, are used by artists as a secret language. In line with this, the research is based on the works of representative artists such as Sarah Lucas, Wilma Cruise, Kiki Smith, Simone Leigh, Leslie Jay Bosch and Judy Chicago, who is among the creators of feminist art.

Keywords: Social gender, feminism, object, indicator, plastic arts.

GİRİŞ

Toplum insanların tesadüfi bir birleşimi değildir. Çünkü içinde dinamik süreçleri barındırmakla birlikte, bir durumla ilgili aksiyon öğelerinin bütünleşmiş bir yapısıdır. Bu bağlamda toplum, kendini oluşturan parçaların düzenli bir bileşimidir ki bu kültürel veya sembolik öğelerin bir çeşit düzenlenmiş (organize edilmiş) sistem içinde bir araya getirilmeleri demektir (Ulusoy, 2005, s. 47).

Bir bütün olarak bakıldığında, toplum kültürü cinsiyete bağlı farklılaşmalardan oluşur. Cinsiyete bağlı farklılaşma toplumdaki önemli etkenlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Günümüzde her fırsatta dile getirilen kadın erkek eşitliğine göndermelerde bulunan cinsiyete bağlı farklılaşma her toplumda kendini göstermektedir. Tüm toplumların cinsiyetlerin davranışlarını farklı yönleri kanallara ettikleri ve farklı örüntülerle bunu ortaya koydukları görülmektedir (Arıkan, 1997, s. 21). Bir başka ifade ile geleneksel toplumlardan modern sanayi toplumlarına kadar geçen süreç içerisinde, kadın ve erkek kavramları keskin bir çizgi ile ayrılmış ve aynı zamanda toplumsal hayatta iş bölümü bu durumun en belirgin göstergesi olmuştur (Çağırkan, 2018, s. 95).

Toplumsal cinsiyet kimliği, toplumsal yapının kadın ve erkeğe yüklediği anlamlar ve beklentileri ifade etmektedir. Ayrıca, bireyin belli bir cinsten olduğuna ilişkin bilgiye, bu bilgi dâhilinde olmak üzere toplumsal düzeyde bireyden beklenenlere ve toplumda bireye biçilen rollere işaret etmektedir. Kadın ve erkek arasındaki rol farklılıkları, cinsiyet özellikleriyle birlikte cinsiyete yönelik olarak kültür tarafından öngörülen kalıp yargıların ve rollerin öğrenilmesinden kaynaklanmaktadır. Çünkü cinsiyet rolü, kültür içerisinde tanımlanmış, öngörölmüş bir içeriğe sahiptir ve bireylerin sahip olduğu cinsiyete ilişkin toplumun beklentilerini ifade eden alışkanlık, hal, tavır ve değerleri içinde taşımaktadır (Ünlü, 2019)

Cinsiyetler arasında toplumsal düzlemde yaratılan ilişkileri anlamlandırmak için kadın-erkek arasındaki iktidar söylemlerine bakmak yeterli olmadığından özel alan ile kamusal alan ya da ev içi alan ile evin dışındaki toplumsal alanın farklı ekonomik, siyasal, kültürel, sanatsal ve hukuki ilkelerle nasıl inşa edildiğini irdelemek önem arz etmektedir (Aktaş, 2013, s. 54). Cinsel

kimlik sorunu sanatın bir konusu olarak ele alındığında ve geçmişten günümüze kadın sanatçıların yaratma süreci içerisindeki sancılarını, yapıtlarını ele alış biçimleri incelendiğinde ‘sanatın kadını, erkeği olur mu, ya da sanatın cinsiyeti olur mu?’ sorularını bir kez daha kendimize soracağımız gerçeği yerinde olacaktır.

Bu soruların cevaplarını bulmak amacıyla temsili olarak seçilen feminist sanatçılar ve yapıtlarında ortaya koymak istedikleri toplumsal cinsiyete ilişkin anlamlar araştırma kapsamında ortaya konulmaya çalışılmıştır. Günümüzde kavramsal sanat anlayışı ile birlikte sanatçıların eleştirilerini ortaya koymak için yapıtları ile kullandıkları nesne ve gösterge kullanımlarının da arttığını görmekteyiz. Bu nesne ve göstergeler ile sanatçılar daha özgür bir ifade dili geliştirmişlerdir. Göstergeler iletişim kurmak için insanlar tarafından üretilmişlerdir. Bir düşünce veya görüş bu göstergeler ile bir başkasına aktarılabilir. Düşüncenin var olması, paylaşılması ve gelişmesi yine bu göstergelere bağlıdır. Türk Dil Kurumu güncel sözlüğünde gösterge; “bir şeyi belirtmeye yarayan şey, belirti “ olarak tanımlanmaktadır.

Göstergeleri ve onların anlam ilişkilerini inceleyen göstergebilim, 1970’li yıllarda önemli bir yol kat etmiştir. Göstergebilim, anlam, anlamlama ve anlamın üretilmesiyle ilgilenen bir etkinliktir ve aynı zamanda bir okuma süreci olan gösterge bilimsel çözümleme, göstergelelerin yapıtlarını araştırma, bozma, çözme, yeniden kurma ve yapılandırma eylemidir (Alp , 2011, s. 163). Umberto Eco’ ya (Eco, 1991, s.50) göre ise gösterge kavramı Yunancadaki basitçe herhangi bir başka şeyi imleyen anlamı genişlemiş ve farklılıklarının arkasındaki gösterilen özdeşliğine gönderme yapan simgeler ve sembollerin vb. bütünlüğü olarak kullanılmıştır

Uzaktan bakıldığında, göstergebilim garip bir birleşim olarak görülmektedir. Tartışmaya açıktır ama felsefi değildir; dille ilgilidir ama dilbilimsel değildir; niceldir ama sayısal değildir . Göstergebilimin kurucularından ve uygulayıcılarından olan Courtés göstergebilim kitaplarında, bir metindeki verileri birleştirmek ya da çözümlemek için, şema, dizge, simgesel anlatımlara başvurulduğunu anımsatmaktadır. Ancak bu araçlar matematik, fizik, kimya, biyoloji gibi bilim dallarında çok yararlı ve doğal karşılanırken göstergebilimde okumayı zorlaştırdığı, çözümlemeyici okuyucusunu metnin dışına çıkarmamaya çalıştığı için okuma keyfini kaçırdığı öne sürülmektedir. Bu soyutlaştırma, özetleme yöntemleri nedeniyle göstergebilim önyargılı kişilerce “zor”, “anlaşılmaz” hatta anlaşılması da gerekli olmayan bir bilim dalı olarak sunulmaktadır (Kıran, 2009).

Daha yalın ve basit bir anlatımla toplum içindeki bir davranış, kullanılan parfüm, giyilen elbisenin özelliği, bıyık bırakma, her türlü toplumsal olgu kendi başına birer göstergedir. Greimas'a göre ise (1972, s. 10) gösteren ile gösterilen eşit olmayan boyutlarda olabilir; bir sözcük, bir tümce bir göstergedir, ama bir söylem de tek ve özgül bir birim olarak gerçekleşirse o da bir göstergedir. Sanatsal gösterge ise yapıtla birlikte kullanılan bu nesnenin altında yatan anlamı veya anlamları en uygun biçimde anlaşılmasına olanak verir. Sanatsal göstergelerde önemli olan ise yapıtla birlikte kullanılan göstergelerin, sanatçının alıcıya vermek istediği mesajı doğru bir biçimde ulaştırmasıdır. Kısacası göstergeler, yapıtı anlama işlevini kavramsal çerçeve içerisinde bize sunmaktadır. Bu doğrultuda temsili olarak seçilen 6 feminist sanatçı ve yapıtlarındaki göstergelerin ayrıntılı bir şekilde ele alınması amaçlanmıştır.

3. Yöntem

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, feminist sanatçılar ve yapıtlarındaki göstergeleri tespit etmeye yönelik tarama modelinin kullanıldığı bir araştırmadır. Tarama modeli, var olan durumu aynen olduğu gibi yansıtmayı esas almaktadır (Karasar, 1994, Balcı, 2004).

3.2. Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın çalışma evreni; feminist sanatta gösterge bilimden yararlanan sanatçılardır. Örneklem ise; eserlerinde feminist sanat ve gösterge bilimi kullanan sanatçılardan temsili olarak seçilen altı sanatçıdır.

3.3. Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırma verilerinin toplanmasında literatür taraması tekniği kullanılmıştır. Literatür taraması sonucunda kitap, makale, tez, katalog, röportaj ve eser fotoğraflarından oluşan yazılı ve görsel materyallere ulaşılmıştır.

Verilerin analizinde ise betimsel analiz yönteminden yararlanılmıştır. Betimsel analiz tekniğine göre analiz edilen bilgiler, daha önceden belirlenen temalara göre yorumlanır ve düzenlenir (Şimşek ve Yıldırım, 2005). Bu araştırmada elde edilen bilgiler; temsili olarak seçilen feminist sanatçılar ve yapıtlarındaki göstergeler açısından düzenlenmiş ve yorumlanmıştır.

Bulgular

İngiliz sanatının kötü kızı olarak adlandırılan fotoğraf sanatçısı Sarah Lucas ; ‘Chicken Knickers’ (1997) adlı çalışmasında; kaba ve erotik bir form diliyle, maço erkek figürünün fotoğraflara yansıyan bakışını yeniden canlandırmıştır. 1990’lı yıllarda gerçekleştirdiği oto portrelerinde erkek ve kadın kimliğinin açığa çıkarılışını kışkırtıcı biçimde ele alarak saldırgan, kaba, sıradan seks imgelerinden hareketle cinsler arasında ki ilişkinin en uç noktalarına varmayı arzulamıştır. Çıplak bir kadın vücuduna yerleştirdiği tavuk parçasını, ağzı açık bir vajina olarak yansıtmıştır. Kadın bedeninin bir iç çamaşırı ile kapatılan cinsel bölgesinde yer alan tavuk parçası, kutsal ya da gizli kalması gereken bir tabuyu yıkarasına bütün çıplaklığıyla ortadadır. Bedenin cinsel bölgesini simgeleyen vajinanın yani bir et parçasının yine daha ucuz başka bir etle vurgulanması ise şu şekilde ifade edilmiştir; kadın kimi zaman ucuz bir et olan tavuk parçası gibi kolay ulaşılabilen bir yeredir. Erkek, ucuz olarak gördüğü bu bedene ulaşmanın çeşitli yollarını arar ve bulur. Burada amaç bedenin anlık bir zevk için elde edilmesidir, beden elde edildiğinde yasak olan bölge için koyulan tüm kurallar çiğnenmelidir. Ruhun bir önemi yoktur, gerekirse ruh beden uğruna harcanabilir. Şöyle ki tavuk gibi ucuz bir ete ulaşmak kolaydır, bu et özenle pişirilir, sunulur fakat tüketimi için dakikalar yeterlidir. Burada kadın bedeni de dakikalar içerisinde tüketilecek, ruha dair tüm unsurlar acımasızca çiğnenecektir.

Görsel 1: Sarah Lucas , “Chicken Knickers”, 1997

Çıplaklığa ve kadın bedenine yönelmiş şiddete dikkat çekmek için yapılan bu çalışmalar için sanatçı; amacının açık seçik görüntü elde etmek olduğunu belirtmektedir. Son zamanlarda cinsiyet ve cinsellik gibi kavramları göstergelerinde sıklıkla kullanan kadın sanatçılar erkek sanatçıların dünyasına kadın bedeni üzerinden atıflarda bulunmaktadır. Kadın bedeninin günlük hayat içerisinde dahi çoğunlukla bir seks objesi olarak kullanılması, kadına yönelik uygulanan şiddetin bir diğer çeşidi olan psikolojik şiddeti de içerisinde barındırmaktadır. Kadın sanatçıların yapıtlarındaki göstergeler hatta yönelik değil, cinsel meta olarak kullanılmasının çok daha ötesinde bir duygu olarak tiksinti verici olarak açıklanabilir. Tiksindenin de zamanla kendi estetiğini oluşturması bu tür işlerin ironik yönüdür. Kadın sanatçılar, bu öncü tarzları ile erkek egemenliğinin hüküm sürdüğü sanat dünyasında kadın sanatçılar da vardır ifadesinin altını özenle çizmişlerdir.

Diğer bir sanatçı Wilma Cruise; Afrikalı bir seramik sanatçısıdır. Sanatçı, seramik heykeller üzerinde durmakta ve bedenler üzerinden feminist bir yaklaşımda bulunmaktadır. Sanatçının, “Deli Hemşire” (2000) adlı yapıtında ahşap sandalyeler üzerine yerleştirilen seramik bedenler, bir gövde gibi kullanılmıştır. Sanatçı ahşap sandalyeler ile Rusya’yı tasvir ederken, sandalye ve seramik bedenlerin birleşimi ile Rus kadınlarını bir bütün içinde ele almıştır. Sanatçının farklı yaşlarda olan ve farklı süreçlerden geçen kadın bedenlerinin küçük bir bölümü veya kolları yoktur. Kolları veya çeşitli uzuvları olmayan bu heykeller, kadınların yaşadıkları fiziksel ve ruhsal şiddeti gözler önüne sermektedir. Bir diğer ifade ile kadın, toplumda pasif bir arzu nesnesi olarak gösterilmiştir.

Görsel 2: Wilma Cruise, “The Nurse of the Mad”, 2000

Diğer bir sanatçı Kiki Smith; insan dışkıları, plasenta, rahim, kaburgalar, parçalanmış organları kullanarak yapıtlarını oluşturmuştur. “Abject Art” (psikolojik, felsefi ve dilsel kavramların bütünü) içerisinde değerlendirilebilecek bu yapıtlar kimi zaman rahatsız edici olabilmektedir. Sanatçının çalışmaları ayrıştırılmış, parçalanmış, yaralanmış vücut parçalarıyla ilgilidir. İç organların sunumu vücudun kırılğanlığını sembolize etmektedir. Ayrıca kadavraya benzer figürlerde çürümüş beden üzerinde görülen omurga, simgesel düzen içerisinde betimlenmiştir. Heartney’e göre; Smith’in çalışmalarında bastırılmış cinsellik, ölüm ve savunmasızlıkla başa çıkmanın yolları konu edinilmiştir. Kadın bedeni görünenin ötesinde tüm varlığı ile sorgulanmaktadır. Örneğin; 12 adet cam kavanoz içerisinde kadın bedeninin salgıladığı çeşitli sıvıları içeren çalışması oldukça etkileyicidir. Her şişe içinde bulunan süt, irin, kusmuk, ter, gözyaşı ve menstural dönemlere ait vücut sıvıları insanda güçlü duygusal tepkiler uyandırmaktadır (Çolak, 2011).

Görsel 3: Kiki Smith, “Uterus”, 1986

Kadın bedenine ait olan tüm salgılar (süt gibi) kadının anneliğine göndermede bulunmaktadır. Doğumla birlikte vücudun salgıladığı bu sıvı bebek için en önemli besin kaynağıdır. İrin veya kusmuk ise vücudun zarar gördüğü anlarda salgıladığı, bedenden dışarı atılan sıvılardır. Gözyaşı ruhsal veya bedensel olarak duyulan acının, sevincin dışı vurumu, menstural döneme ait sıvılar ise yine kadının doğurganlığıyla ilişkilidir. Tüm bunlar Smith’in heykellerinde çalışmaların bütünü oluşturur, bu nedenle nesneler dünyasının kıyıların da dahi kalsalar, sanatçı için birer göstergedir.

Bir diğer feminist sanatçı olan Simone Leigh 'in çalışmaları ise çağdaş kültürde siyah kadın vücudunun eleştirileridir. Sanatçının yapıtlarında kullandığı soyutlanmış kadın memeleri bereket unsuru olarak kullanılmıştır. Kadının en önemli vasıflarından birisi olan doğurganlık, sanatçıların sık sık ele aldıkları konulardan birisidir. Leigh, bu kavramın ötesinde yapıtlarındaki göstergeleri 19.yy'daki sömürüye göndermelerde bulunmak için kullanmıştır. 19. yüzyılın cinsiyetçi erkek anlayışına göre, kadınlar fiziksel ve ruhsal olarak zayıf ve kırılgandır. Dolayısıyla, erkeklere ait alanlardan uzak kalmalı, geleceğin nesillerini yetiştirmeli ve ulusunu, ailenin onurunu temsil etmelidir. Sanatçının, bu cinsiyetçi görüş ayrılığına karşı çıkmak için yaptığı çalışmalar kadının doğurganlık özelliğinin ötesinde, her alanda güçlü bir duruş sergileyerek toplumda var olabildiğini göstermektedir.

Görsel 4: Simone Leigh, "Untitled", 2003

Leslie Jay Bosch ise; ele aldığı kadın vücutlarında toplumun kadına dayattığı çocuk doğurma ve üreme konularına eleştirel bir yaklaşımda bulunmuştur. Sanatçının beden tasvirleri insanların kişisel, kültürel ve ruhsal kimliklerinin bir keşfi olarak kullanılmıştır. Örneğin; kadın bedeninin içinde tasvir edilen bok böcekleri Eski Mısır'daki en önemli sembollerden birisidir. Mısır geleneğinde üreme biçimi, yaratıcı güç ile ilişkili olmayıp yani var edileni biçimlendiren bir güçtür.

Görsel 5: Leslie Jay Bosch, "Women's Work", 2015

Bir başka ifade ile Mısır'da verilen biçimi alarak varlık haline dönüşme inancı, bu böcek türünün davranışlarından türemiştir. Aynı zamanda bok böceği erkekliğin tartışılmaz gücü, üreme, bilgelik, ölümsüzlük ve yenilenme anlamlarını da taşımaktadır. Bosch çalışmalarında bok

böceğini kadının rahminde betimleyerek kadının sadece doğurganlığının öne çıktığı diğer üstün değerlerinin görmezlikten geldiği düşüncesine eleştirel bir göndermede bulunmaktadır.

Sanat tarihinin cinsiyet ayrımcılığına ve kadın sanatçıların geri planda tutulmasına tepki gösteren Judy Chicago ise “Akşam Yemeği Partisi” adlı büyük projesi, sanat tarihçiler tarafından ihmal edilmiş olan kadın sanatçıların başarılarına itafen yapılmıştır. Ayrıca bu çalışma günümüzde feminist düşüncenin bir sembolü haline dönüşmüştür. Chicago’nun çalışması, 999 kadın sanatçının adının altın harflerle yazıldığı porselen bir zemin üzerindeki her bir kenarı 13 metre uzunluğunda olan üçgen biçimindeki bir masadan oluşmaktadır. Üçgen formundaki bu masa, kadının evdeki konumunu ve bir gösterge olarak vajinayı akla getirmektedir. Cinsel ayrımcılıkla ilk kez gençlik yıllarında sanat eğitimine başladığı zamanlarda tanışan sanatçı, sıkı bir şekilde çalışırsa kadın erkek ayrımının üstesinden gelebileceğini düşünmektedir. Fakat sanatçı, 10 yıllık bir sürenin sonunda sadece sanat dünyasının değil yeryüzündeki insanların çoğunun yaşamlarını cinsiyet kavramı üzerine şekillendirdiği sonucuna varmıştır. Sanatçı, bu düşünceden yola çıkarak “Akşam Yemeği Partisi” isimli çalışmasını ortaya koymuştur. Çalışma, kadın sanatçıların zorlu mücadelesini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Ancak, bu çalışma hiçbir zaman övgü toplamamış, herhangi bir kurum tarafından da sahiplenilmemiş hatta çeşitli düzlemlerde eleştirilmiştir (Antmen, 2010, s. 55). Yemek Daveti izleyiciyi dünyaya farklı biçimde bakmaya çağıran çığır açıcı bir çalışmadır. Bu çalışma Modernizmin izinde, parlak renklerle ve güçlü duyguları yansıtan tonlarla oluşturulmuştur.

Görsel 6: Judy Chicago, “The Dinner Party”, 1974-1979

Son zamanlarda kavramsal sanata dair çalışmaların artması ile birlikte sanatçılar daha özgür bir üretim süreci içerisine girmişlerdir. Duchamp’ la başladığı kabul görülen kavramsal sanat, sanat eserlerini duvarlara asılan, cam fanuslara konulan, müzelerde belli bir kesimin beğenisine sunulan anlayıştan kurtarmıştır. Kavramsal sanatçılar geleneksel estetik kuralların dışına çıkmaya özen göstererek, sanat nesnesini alışılmış biçim özelliklerinden çıkarmışlardır. Kavramsal sanat anlayışı biçimden öte, altında yatan anlam ile ilgilenir ve bunu alıcıya ulaştırabilmek için bir takım malzemelerden, yani nesnelerden yararlanır. Öte yandan kimi sanatçılar bedenin kendisini sanat nesnesine dönüştürmüşlerdir. Beden kavramı içerisinde kadın bedeninin kullanıma yönelik çalışmalara Duchamp ’ın çalışmalarından da örnek verebiliriz. Duchamp hayatı boyunca sanat ve satrancın birbirine oldukça benzediğini savunmuştur. Bu düşünceden hareketle sanatçı, sanat galerisine yerleştirdiği satranç masasında canlı bir kadın model kullanmıştır. Tıpkı masa, sandalye, satranç takımı gibi nesnelerle birlikte sanatçının kendisi ve canlı model de çalışmanın bir parçasını oluşturmaktadır. Sanatçının amacı, satranç taşları arasında yer

alan bu çıplak ve savunmasız kadın bedeninin görsel bir tüketim unsuru olmadığı vurgulamaktır.

Tartışma ve Sonuç

Günümüzde her alanda giderek daha fazla söz sahibi olmaya başlayan, sesini daha yüksek bir sesle duyuran kadın sanatçılar, geçmişten günümüze yaşadıkları sıkıntıları göstergeler üzerinden ortaya koymaktadırlar. Bu göstergeler kimi zaman beden üzerine yerleştirilen bir tavuk parçası, kimi zaman ise bir şişenin içerisinde yer alan insana ilişkin sıvılar olarak karşımıza çıkmaktadır. Kadın sanatçıların gösterge olarak kullandığı tüm bu nesneler sıra dışı bir meydan okuma tavrı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sanatsal gösterge simgesel bir değer taşımaktadır. Bir başka ifade ile insanı sorgulamaya itmektedir. Somut bir unsur olarak yapıtla birlikte alıcıya sunulan göstergenin altında yatan felsefi ve sosyolojik anlamı veya anlamların çözümlenmesini istemektedir. Gösterge/göstergeler tek bir anlam ifade edebileceği gibi, aynı anda birçok anlamı da içinde barındırabilir. Günümüzde feminist sanatçıların yapıtlarında kullandıkları göstergeler, toplumsal cinsiyet rollerine atıfta bulunmakta ve kadınların ataerkil düzen tarafından belirlenen kurallara uymak zorunda bırakıldıkları düşüncesine tepki olarak kullanılmaya başlanmıştır.

Cinsiyete bağlı olarak kadın ve erkeğe biçilen roller hemen hemen her toplumda kendisini benzer şekillerde göstermektedir. Geçmişten günümüze kadın ve erkeğe biçilen rollerin kültürlerle, dönemlere yani zamana bağlı olarak değiştiği görülmektedir. Bu da toplumsal cinsiyet rollerinin toplumsal dayatmalara ve biçilen rollere göre şekillendiğini göstermektedir. Farklılıkların temelinde ise erkeğin yaratılışından gelen fiziksel gücünü kadına karşı bir otorite olarak kullanması ve kadına düşen iş bölümlerinin başında annelik, ev işleri gibi unsurların gelmesidir. Böylelikle kadın yaşamın pek çok alanında eşit olmayan bir dağılıma maruz kalmaktadır. Feministler, bunun temelini seksizm'e bağlamaktadır. Diğer bir değişle cinsiyetçiliğe bağlı bir ideoloji ile kadınlar ve erkeklerin birbirinden kesin bir şekilde ayrıldığına vurgu yapmaktadır. İş hayatında görülen toplumsal cinsiyet rolleri de yine kadınları olumsuz anlamda etkilemektedir. Kadınlar yıllarca çoğu meslekten uzak tutulmuş, görmezden gelinmiş hatta dışlanmışlardır. Tüm bu anlatılanlar doğrultusunda şekillenen Feminist kuram ise; görsel, yazınsal veya işitsel üretim alanlarında erkek egemen anlayışla etkileşime geçtiğinde iki temel doğrultuda hareket etmektedir. Feminist kuramın kullanıldığı birinci yöntem, baskın olana karşı eleştirel, olumsuz ve tepkiselidir. Feminist kuramın önerdiği ikinci yöntem ise olumlu ve yapılandırıcıdır. Sadece erkek egemenliği eleştirisine yaslanmayan, bu çerçeveyi aşan alternatifler üretme konusunda feminist teori yeni olanı cesaretlendirir (Ercan, 2019, s. 44). Sanatsal anlamda ise 1960'lı yıllarda başta Amerika olmak üzere tüm dünyada Feminist hareketin etkisi hissedilmeye başlanmıştır. Sanatçıların üretim süreçlerine doğrudan etki eden bu yaklaşım geçmişte ve bugün kadınların ürettiği sanatı keşfedip tanımak, bu sanat hakkında yazmak için yeni bir dil büyük ölçüde kışkırtıcı şiirsel ve muhakkak anti formalist bir dil geliştirmek, hızla çoğalan şaşılacak kadar çok miktardaki kadın sanatı ürünlerinin formlarına ve anlamlarına dair bir tarih ve kuram oluşturmaktır (Antmen, 2010, s. 58). 19.yy sonlarından itibaren plastik sanatlar alanında daha fazla yer edinen kadın sanatçıların sayısında artış olsa bile, cinsiyet temelli farklılıkların, kadın sanatçıların gelişimini sekteye uğratmıştır. Sosyal başarı ve kariyer elde etme anlamında kadın sanatçıların kübistler, fovlar, sürrealistler gibi, açıkça tanımlanabilir izim veya akım oluşturucu olmadıkları görülmektedir. Bütün bu olumsuzluklara rağmen son zamanlarda kadın sanatçıların feminist bir yaklaşımla oluşturdukları yapıtları ve yapıtlarında ki göstergelerle kendilerinin ve hemcinsleri-

nin sorunlarına ve toplumsal düzene açıkça meydan okumaktadırlar. Üstün yetenekleri ve ince zekâları ile yapıtlarını ortaya koyan bu sanatçılar entelektüel zaafı açığa çıkararak yanlış ve eksik bilinçlenmenin önüne geçmeyi planlamaktadır.

KAYNAKLAR

- Aktaş, G. (2013). Feminist Söylemler Bağlamında Kadın Kimliği: Erkek Egemen Bir Toplumda Kadın Olmak. Edebiyat Fakültesi Dergisi, 30 (1), 53-72.
- Alp, Ö. (2011, Nisan). Resim eğitiminde bir yöntem yaklaşımı olarak göstergebilim ve yeniden anlamlandırma. 1.Sanat Ve Tasarım Eğitimi Sempozyumu'nda sunulmuş bildiri, Ankara.
- Antmen, A. (2010). Sanat cinsiyet. İstanbul: İletişim.
- Arıkan, G. (1997). Ataerkillik kavramıyla ilgili sosyolojik tartışmalar. Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 14 (2), 1-24.
- Çağırkan, B. (2018). Kimlik Ögesi Olarak Erkeklik Kavramı ve Postmodern Toplumlarda Farklı Erkeklik Algıları. Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 5 (5), 93- 105.
- Çolak, B. (2011). Yapıt Okuma; Bedenin İçerisi - Dışarısı; Kiki Simith'in Çalışmalarında Bedensel Süreçler ve Abjection. Fe Dergisi, 3 (1), 38-46.
- Eco, U. (1991). Alımlama Göstergebilimi, (Çev. Sema Rıfat), İstanbul: Düzlem.
- Ercan, B. (2019). Feminist sanat hareketi ve Filistinli kadın sanatçılar. Batman üniversitesi sosyal bilimler enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Batman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Batman.
- Grcimas, A, J. (1972) Essais de semiotique poetique. Paris: Larousse
- Karasar, N. (1994). Bilimsel Araştırma Yöntemi. Ankara: 3A Araştırma Eğitim Danışmanlık
- Kıran, A. (2009). Çağdaş bir düşünce biçimi olarak göstergebilim. Dilbilim Araştırmaları Dergisi, 22, 1-16.
- Russell Simmons's Art Foundation Marks 15 Years With a Portfolio From Kalup (2011). 12 Kasım 2019 tarihinde <http://www.artinfo.com> adresinden erişilmiştir.
- Ulusoy, D. (2005). Plastik sanatlarda toplumsal cinsiyet. Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 16 (2) ,47-73.
- Ünlü, D,G. (2019). Kişilerarası İletişim Sürecinde Toplumsal Cinsiyet Kimliği Kalıpyargılarının Belirlenmesi: İletişim Kaynağının Beden Dili Üzerinden Bir İnceleme. Erciyes İletişim Dergisi. 6 (1), 243-262.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2005) Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin.

Görsel Kaynakça

- Görsel 1:** Sarah Lucas , “Chicken Knickers”, 1997 <http://www.artnet.com/artists/sarah-lucas/chicken-knickers-QHM1hkAhBVYcWmo0q76KfA2> sayfasından erişilmiştir.
- Görsel 2:** Wilma Cruise, “The Nurse of the Mad”, 2000 <http://www.interpretingceramics.com/es/19.htm> sayfasından erişilmiştir.

Görsel 3: Kiki Smith, “Rahim”, 1986 <http://cins.ankara.edu.tr/colak.html> sayfasından erişilmiştir.

Görsel 4: Simone Leigh, Untitled, 2003 <https://www.sothebys.com/en/auctions/n10070/lot.633.html> sayfasından erişilmiştir.

Görsel 5: Leslie Jay Bosch, “Women’s Work”, 2015 <https://lesliejaybosch.com/?fbclid> sayfasından erişilmiştir.

Görsel 6: Judy Chicago, “The Dinner Party”, 1974-1979 <https://www.artsy.net/article/christine-in-conversation-with-judy-chicago-icon-of> sayfasından erişilmiştir.